

Öğrencilerin Ders Seçim Kararlarında Rol Modelleri ve Pozitif Sözlü İletişimin Etkileri *

Ersin Eskiler ¹, Hüseyin Fatih Küçükbiş ²

Öz

Bu araştırmanın amacı a) öğrencilerin seçmeli ders seçim niyetlerinde, rol modellerinin ve pozitif sözlü iletişimin etkisini belirlemek, b) rol model alma ile ders seçim niyeti arasındaki ilişkide pozitif sözlü iletişimin aracılık etkisini tespit etmek ve c) beden eğitimi ve spor (BES) ile ilgili ders tercihinde hangi rol modelin daha etkili olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Bursa ilindeki dört farklı ilçede (Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer ve İnegöl) öğrenimine devam eden, 813 (%56.3) erkek ve 632 (%43.7) kız olmak üzere toplam 1445 öğrenciden ($\bar{X}_{yaş} = 14,43 \pm 1,42$) veriler elde edilmiştir. Veri analizinde, SPSS 20 ve AMOS paket programları aracılığı ile betimsel istatistikler (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma), açımlayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve değişkenler arası yapısal ilişkileri belirlemek amacıyla yapısal eşitlik modellemesinden (YEM) yararlanılmıştır. BES ile ilgili derslerin seçiminde etkili olan referans grupları görece önem sırasına göre; baba, akran grup, beden eğitimi ve spor öğretmeni ve sporcular şeklinde sıralanmaktadır. Oluşturulan yapısal eşitlik modelinde rol model ve pozitif sözlü iletişimin, ders seçim niyetindeki değişimi %67 ile %77 aralığında açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca rol model alma ve ders seçim niyeti arasındaki ilişkide pozitif sözlü iletişimin aracılık etkisine sahip olduğu ortaya konmuştur. Mevcut çalışma sonuçları alanyazın ışığında değerlendirilip, ilgili alanda faaliyet gösteren uygulayıcı ve araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Beden Eğitimi ve Spor
Ders Seçim Kararı
İlk ve Orta Öğretim
Aracılık Etkisi
YEM

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 04.09.2018
Kabul Tarihi: 06.05.2019
Elektronik Yayın Tarihi: 30.10.2019

DOI: 10.15390/EB.2019.8143

* Bu makale "ERPA International Congresses on Education 2018" kongresinde sunulan "Effect of role models on teenagers course choice intentions" başlıklı bildirinin genişletilmiş sürümüdür.

¹ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, Türkiye, eeskiler@gmail.com

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Türkiye, hfatihkucukubis@gmail.com

Giriş

Küresel anlamda eğitim sisteminde yaşanan gelişim ve değişimlere paralel olarak Türkiye’de de son yıllarda eğitim sisteminde köklü değişikliklere gidilmiştir (Yıldırım, 2018). Bu bağlamda 30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen 6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası ile birlikte zorunlu eğitim 12 yıla çıkartılmıştır. Bu sistem ile öğrenciler ilköğretim dönemini 4+4 (ilkokul ve ortaokul) ve lise dönemini 4 yıl olarak tamamlamaktadır (Erçaçan, 2014; Karadeniz, 2013; Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013). Eğitim sistemindeki bu değişim beden eğitimi ve spor (BES¹) derslerinin de işleniş biçimlerinde ve müfredat içerisindeki konularında farklılaşmaya sebebiyet vermiştir. Geçmiş dönemlerde ilköğretim dönemi boyunca 8 yıl süreli olarak ders müfredatında yer alan BES dersleri ilköğretim kademesinde kaldırılarak, bu kademe de BES dersleri yerine oyun ve fiziki etkinlikler dersi müfredata dâhil edilmiştir. Yine yeni eğitim sistemi ile ortaokullarda BES dersi müfredat içerisinde yer alan zorunlu ders olarak yerini korumakla birlikte, ortaokul ve lise kademelerinde zorunlu BES derslerinin yanında öğrencilere seçmeli ders olarak da BES dersi seçme hakkı tanınmıştır (Küçükbiş, 2016; MEB, 2018a; Resmi Gazete, 2012). Bu durum öğrencilerin bir tercih/seçim yapma durumu ile karşılaşmasına neden olmaktadır. Nitekim beden eğitiminin öz disiplini ve muhakeme gücünü geliştirme, stresi azaltma (Baltacı, 2008) gibi faydalarının yanı sıra hem kişisel hem de sosyal gelişime katkı sağlayan bir deneyim (Pehlivan ve Daşdan Ada, 2011) olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin tercih/seçimlerinin BES derslerine yönlendirilmesi, diğer bir ifade ile okullarda öğrencilerin BES derslerine yönelik olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri önemli bir konudur.

Tutum sosyoloji, psikoloji (Allen, Guy ve Edgley, 1980), davranış bilimleri ve daha özelinde tüketici davranışları (Helgeson, Kluge, Mager ve Taylor, 1984) alanında en fazla incelenen konular arasında yer almaktadır. Nesnelere, insanlar veya olaylar hakkında olumlu/olumsuz değerlendirmelerin bir ifadesi (Schiffman ve Kanuk, 2000) olarak tanımlanan tutum, bireyin bir olguya karşı öğrenerek oluşturduğu düşünce ya da hisler bütünüdür. Bireysel bilgi, beceri ve tutumların oluşumunda ailenin, çevrenin ve doğrudan kişisel deneyimlerin etkisinin olduğu (Moschis ve Churchill, 1978; Ward, 1974) ve bu etkinin sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde; taklit etme, pekiştirme ve diğer sosyal etkileşimler sonucu meydana geldiği ifade edilmektedir (Bandura, 1977, aktaran Rich, 1997; Kağıtçıbaşı, 1999; Madran ve Bozyiğit, 2013).

Bireysel tutumların oluşma sürecinde çeşitli kişi ya da gruplarla olan etkileşimler anahtar rol oynamaktadır. Literatürde söz konusu kişi ya da grupların; referans grupları (Makgosa ve Mohube, 2007), sosyalleşme ajanları (Funk, Alexandris ve McDonald, 2008) ya da rol modeller (Basow ve Howe, 1980; Nauta ve Kokaly, 2001; Martin ve Bush, 2000) olarak farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir. Rol model kavramı; yaşayış biçimi ve aktiviteleri ile diğer bazı bireyleri etkileyen (Basow ve Howe, 1980) ve hayatın çeşitli alanlarında taklit etmeye değer görülen yetişkinler (Pleiss ve Feldhusen, 1995) olarak tanımlanmaktadır. Rol modeller günlük yaşamın bir parçasıdır ve bu nedenle bireylerin inançları ve eylemleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Payne, Reynolds, Brown ve Fleming, 2003). Basow ve Howe (1980) rol modelleri olumlu (özne aktif olarak birileri gibi olmak ister) ve olumsuz (özne aktif olarak birileri gibi olmaktan kaçınır) rol modeller olarak sınıflandırırken; Pleiss ve Feldhusen (1995) ile Funk ve diğerleri (2008) rol modelin kim olduğuna ve öğrenciler ile rol modelleri arasındaki etkileşime bağlı olarak rol modelleri iki grupta değerlendirmişlerdir. Birincisi; aile üyeleri (anne, baba, kardeş), akran grupları (okul arkadaşları), öğretmenler gibi doğrudan etkileşim halinde bulunan normatif rol modellerdir (Bristol ve Mangleburg, 2005; Haroon, Amin ul-Haq ve Anil, 2015, Özabacı ve Özmen, 2005). İkincisi ise görece daha bireysel ve sosyal açıdan daha uzak olan, kişinin ilham aldığı, hayranı olduğu ve başarı standartlarına ulaşmak istediği sporcular ve ünlü kişilerden

¹ Beden eğitimi ve spor ile ilgili seçmeli dersler, 30 Mart 2012 tarih ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Yasası” kapsamında gerçekleştirilen düzenlemeler ile ilköğretim kurumlarında, “Sanat ve Spor” kategorisi altında “Spor ve Fizikî Etkinlikler” adıyla yer almaktadır. Ortaöğretim kurumlarında ise beden eğitimi ve spor ile ilgili seçmeli dersler “Spor ve Sosyal Etkinlik” kategorisi içerisinde “Seçmeli Beden Eğitimi ve Spor” adıyla yer almaktadır. Bu çalışmada anlam karışıklığını önlemek amacıyla ilgili derslerin tanımlamada “BES” kısaltması kullanılmıştır.

oluşan karşılaştırmalı rol modellerdir (Makgosa ve Mohube, 2007; Martin ve Bush, 2000; Subramanian ve Subramanian, 1995). Bu çalışmada, rol model alma, normatif ve karşılaştırmalı rol modellerin benimsediği norm ve değerler ile tutarlı bir örnek teşkil eden ve öğrenciler tarafından algılanan uygun davranışlar olarak ele alınmaktadır.

Rol model alma davranışının öğrenciler (tüketiciler) üzerindeki uzun vadeli etkilerine dair kanıt olmamakla (Pleiss ve Feldhusen, 1995) birlikte, rol modellerin genç tüketici gruplarının seçim ya da karar verme süreçleri üzerine etkileri (Braunstein ve Zhang, 2005) açıklık getirilmesi gereken konular arasında yer almaktadır. Nitekim eğitim sistemindeki değişikliklere bağlı olarak seçmeli ders gruplarında yer alan ve çeşitlenen dersler arasından doğru seçimleri yapabilmek öğrencileri karmaşık karar verme sürecine dahil etmektedir. Seçim, bir kararın üzerinde çok çeşitli etkilere sahip olan karmaşık, çok yönlü ve yinelenen bir süreç olarak (Foskett, 1999, aktaran Maringe, 2006) tanımlanmaktadır. Becker (1975) öğrencilerin ders tercihi konusunda rasyonel seçimler yaptıklarını savunurken; bazı yazarlar (Roberts, 1984; Ryrie, 1981) ise öğrencilerin seçim kararlarını sosyo-ekonomik ve kültürel kısıtlar bağlamında gerçekleştirdiklerini ve rasyonel bir süreç olmadığını öne sürmektedir (aktaran, Maringe, 2006). Diğer bir görüş karar verme sürecinde öznel yargıların ve kişiliğin önemine vurgu yapmaktadır (Maringe, 2006). Buna göre seçim kararı, fırsatların öğrenciler tarafından algılanması ve onların kişiliği ile sınırlanan rasyonel bir süreçtir (Payne, 2003). Bu bağlamda öğrencilerin ders seçim sürecinde genellikle faydacı nedenler ön plandadır ve bu nedenler genellikle aile geçmişi, kültür ve yaşam döngüsündeki etkilerden kaynaklanan önyargıların bir sonucudur (Hemsley Brown, 1999). Özetle; ders seçimi yapmak, öğrencilerin karar verme sürecinde üstlendiği bir problem çözme olarak değerlendirilebilir.

Pazarlama alanında yaygın olarak kullanılan satın alma davranışı teorisini eğitime ilk uygulayan Chapman (1986, aktaran Maringe, 2006), öğrencilerin ve ebeveynlerin bir kurumu (lise, üniversite gibi) ya da çalışma alanını (öğrencinin uzmanlaşacağı ya da kişisel gelişimine katkı sağlayacak dersler ve/veya kurslar gibi) seçerken birtakım belirsizlikler ile karşılaşabileceklerini belirtmektedir. Bu belirsizlikler genellikle, uyarılma, bilgi arama ve alternatiflerin değerlendirilmesi, seçim kararı ve seçim sonrası deneyimlere bağlı duyguları içeren bir dizi aşamayı kapsamaktadır (Kotler, 2000). Bireyler bilgi arama ve alternatiflerin değerlendirilmesi aşamasında, hızlı ve güvenilir bilgiye ulaşabileceği kaynaklara (aile, arkadaş, öğretmenler vb.) ihtiyaç duymaktadır (Kılıçer ve Öztürk, 2012). Bu bağlamda kişilerarası bir iletişim şekli olarak pozitif sözlü iletişim (word of mouth-WOM) öğrencilerin ders seçim kararlarında yararlanabilecekleri önemli bir bilgi kaynağıdır. Öyle ki; birçok hizmet sektöründe olduğu gibi eğitim hizmetleri gibi karmaşık ve rekabetçi bir ortamda öğrenciler (tüketiciler) için pozitif sözlü iletişimin seçim kararını etkileyen önemli bir bilgi kaynağı olduğu ifade edilmektedir (Herold, Sipilä, Tarkiainen ve Sundqvist, 2017; Herold, Tarkiainen ve Sundqvist, 2016; Sweeney, Soutar ve Mazzarol, 2014). Berger (2013)'e göre bireyler, kendi değerlendirmelerini göz önünde bulundurarak tavsiye ve rehberlik arayışında oldukları bireyler ile istişarelerde bulunur. Berger (2013) bu sosyal etkileşimin ikna edici, inandırıcı ve ilgilenen kitleye yönelik olması nedeniyle, büyük bir etki yarattığını ve onların davranışlarını etkilediğini ifade etmektedir. Bu kapsamda, öğrencilerin rol modellerinin evde, okulda, toplumda ve medyada (kitle iletişim ve sosyal medya araçları gibi) "gerçek canlı insanlar" olarak bulunabileceği (Pleiss ve Feldhusen, 1995) ve rol modelleri ile iletişim ve etkileşim halinde olabilecekleri (Herold vd., 2017) bilinen bir gerçektir. Bu çalışma, sosyal öğrenme (Rich, 1997) ve satın alma davranışı (Maringe, 2006) teorileri kapsamında, ortaokul ve lise öğrencileri perspektifinden rol model alma davranışının pozitif sözlü iletişim ve ders seçim niyetleri üzerindeki önemini anlama yolunda gerçekleştirilen ilk çalışma niteliğindedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı a) öğrencilerin seçmeli ders seçim niyetlerinde, rol modellerinin ve pozitif sözlü iletişimin etkisini belirlemek, b) rol model alma ile ders seçim niyeti arasındaki ilişkide pozitif sözlü iletişimin aracılık etkisini tespit etmek ve c) BES dersi tercihinde hangi rol modelin daha etkili olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan araştırma hipotezleri sınanmıştır:

H_1 = Öğrencilerin rol model alma durumlarının, BES dersi seçim niyetleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H_2 = Öğrencilerin rol model alma durumlarının, pozitif sözlü iletişim davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

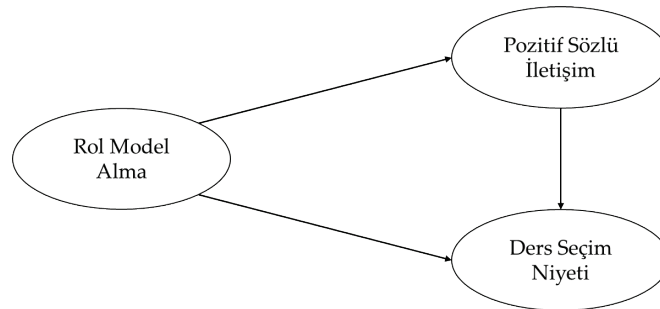
H_3 =Öğrencilerin pozitif sözlü iletişim davranışlarının, BES dersi seçim niyetleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H_4 = Öğrencilerin rol model alma durumları ile BES dersi seçim niyetleri arasındaki ilişkide pozitif sözlü iletişimin aracılık rolü vardır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

İlişkisel araştırma deseni bağlamında yürütülen bu araştırmanın amacı, ortaokul ve lise öğrencilerinin seçmeli ders seçim niyetlerinde, rol modellerinin ve pozitif sözlü iletişimin etkisini belirlemek, rol model alma ile ders seçim niyeti arasındaki ilişkide pozitif sözlü iletişimin aracılık etkisini tespit etmek ve BES dersi tercihinde hangi rol modelin daha etkili olduğunu ortaya koymaktır. Araştırmada, değişkenler arası çıkarımsal (inferential) ilişkileri eş zamanlı incelemeyebilmek amacıyla ilişkisel araştırma desenlerinde sıklıkla kullanılan yapısal eşitlik modellemesinden (YEM) yararlanılmıştır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Araştırmada rol model alma davranışı bağımsız değişken, BES dersi seçim niyeti ise bağımlı değişkendir. Araştırmanın bir diğer değişkeni pozitif sözlü iletişim ise; bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişki üzerinde etkisi ölçülen aracı değişkendir (Şekil 1).

Şekil 1. Genel Araştırma Modeli

Araştırma Grubu

Araştırma grubu kolay erişilebilir olması ve nüfus açısından Türkiye'nin dördüncü büyük kenti olması nedeniyle Bursa ili olarak belirlenmiştir. Bursa'nın farklı sosyoekonomik düzeye sahip ve nüfus yoğunluğu en yüksek dört ilçesi (sırasıyla; Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer ve İnegöl) örnek olarak seçilmiştir (TUİK, 2018). Bu dört ilçede yaklaşık 243.850 öğrenci ortaokul ve lise (Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri hariç) düzeyinde öğrenimine devam etmektedir (MEB, 2018b). Yüzde 99 güven aralığı ve %5 hata payı ile 664 öğrenciye ulaşılması gerektiği tespit edilmiştir. Ek olarak, çok değişkenli analiz yöntemlerinin kullanılacağı çalışmalarda örneklem sayısının yeterli olması için ifade sayısının 5, 10 ya da 20 katı kadar gözlem olması gerektiği ifade edilmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2009). Bu kriterler göz önünde bulundurularak, ilgili ilçe milli eğitim müdürlüklerine bağlı okullar arasından dört ortaokul ve dört lise tesadüfi olarak seçilmiştir (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017). Bu okullarda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenimine devam eden ve araştırmaya katılımda gönüllü olan 813 (%56.3) erkek, 632 (%43.7) kız olmak üzere toplam 1445 öğrenciden veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Öğrenciler 12-18 yaş aralığında olup, yaş ortalamaları 14.42±1.40 olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi için, öncelikli olarak örneklem grubunun özellikleri (örn; dikkat dağınıklığı/çabuk sıkılma gibi) dikkate alınarak en uygun ölçüm araçlarının belirlenebilmesi için kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması sonucu belirlenen ölçüm araçlarının yer aldığı iki bölüm ve toplam 14 ifadeden oluşan bir ölçüm aracı oluşturulmuştur. Ölçüm aracının ilk bölümünde katılımcıların rol model aldıkları kişiden etkilenme düzeylerini belirlemek üzere 5 ifadeden oluşan ve Rich (1997) tarafından geliştirilen, Eskiler ve Altunışık (2017) tarafından geçerlik-güvenirliği sınanmış rol model alma ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin bütününden alınan puanların yüksekliği bireyin rol model alma düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir (örnek ifade: *Benim rol modelim, başkalarının takip edebileceği olumlu bir örnektir.*). Ölçek geliştirme çalışmasında, ölçeğin güvenilirliğini gösteren Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısı .96 olarak belirlenmiştir. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi sonucu modelin uyum iyiliği indeks değerleri modelin doğrulandığını ve yapının rol model alma düzeyinin ölçülmesi için geçerli olduğunu göstermektedir ($\chi^2/df= 2.22$, CFI= .96, TLI= .95). Öğrencilerin BES dersi hakkında pozitif sözlü iletişimde bulunma davranışlarının tespiti için Zeithaml, Berry ve Parasuraman (1996) ile Bush, Martin ve Bush (2004)'ün çalışmasından uyarlanan 3 ifadeye ve ders seçim niyetlerini belirlemek üzere ise Zeithaml vd. (1996)'ın çalışmasından uyarlanan 2 ifadeye ölçüm aracında yer verilmiştir. Pozitif sözlü iletişim ölçeği iç tutarlılık katsayısının, ölçek geliştirme çalışmasında .87 olduğu ve ifadelerin toplam varyansın %80'ini açıkladığı belirlenmiştir. Katılımcıların pozitif sözlü iletişim ölçek ifadelerinden aldıkları puanların yüksekliği bireyin o derece yüksek pozitif sözlü iletişimde bulunma eğiliminde olduklarını göstermektedir (örnek: *Tavsiyemi soranlara beden eğitimi ve spor ile ilgili dersleri öneririm.*). Son olarak Zeithaml vd., (1996) çalışmalarında ders seçim niyeti ölçeğinin güvenilirliğini gösteren Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısını .94 olarak belirlemiştir. Ölçekte ifadelerinden alınan puanın yüksekliği bireyin BES ile ilgili dersleri seçme niyetinin o derece yüksek olduğunu göstermektedir. (örnek: *Bir sonraki ders seçim döneminde, beden eğitimi ve spor ile ilgili derslerden birini seçeceğim.*). İlgili ifadelerle ait betimsel istatistikler, faktör yük dağılımları ve iç tutarlılık katsayıları Tablo 1'de özetlenmektedir. Ayrıca ölçüm aracında yer alan değişkenler arası korelasyon matrisi, yapı geçerliliği ve güvenilirliği test sonuçları Tablo 2'de verilmiştir. Birinci bölümde yer alan tüm ifadeler katılımcıların 5'li Likert ölçeği kullanarak (1=Kesinlikle Katılmıyorum, ..., 5=Kesinlikle Katılıyorum) yanıt verilmesi istenmiştir. İkinci bölümde ise kişisel bilgilerin (*cinsiyet, yaş*) yanı sıra "Sizce bir rol modelde bulunması gereken en önemli üç özelliği önem sırasına göre sıralayınız." ve "En çok sevdiğiniz üç seçmeli dersi sırasıyla yazınız." şeklinde sıralama ifadelerine yer verilmiştir.

Veri Toplama ve Analizi

Verilerin ilgili kurumlardan toplanabilmesi için T.C. Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü (Sayı: 81179084/044) ve T.C. Bursa Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (Sayı: 86896125-605.01-E.5469714) gerekli yasal izinlerin alınmasının ardından, belirlenen okullar ziyaret edilmiştir. Uygun ders saatlerinde ve sınıf ortamında araştırma ile ilgili kısa bir açıklamanın ardından, anketler araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere uygulanmıştır. Toplam 1800 adet basılı anket formu dağıtılmıştır. İnceleme ve değerlendirmeler sonucu 355 anket formu hatalı ve/veya eksik işaretlemelerden dolayı elenmiş ve 1445 geçerli anket analize dahil edilmiştir. Anketlerin yanıtlanma süresi yaklaşık olarak 5-7 dakika arasında değişiklik göstermiştir.

Elde edilen veriler IBM SPSS programına kodlandıktan sonra betimsel istatistikler (f , \bar{X} , Sd.) gerçekleştirilmiştir. Sonrasında açımlayıcı faktör analizi (AFA, varimax dik döndürme metodu), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve değişkenler arası yapısal ilişkileri belirlemek amacıyla yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS ve AMOS 20 paket programları kullanılmıştır.

Tablo 1. Betimsel İstatistikler ve AFA Sonuçları

İfadeler	\bar{X}	Ss.	Faktör		
			1	2	3
Rol model 2	4.31	1.23	.937		
Rol model 1	4.33	1.24	.913		
Rol model 3	4.28	1.20	.913		
Rol model 4	4.31	1.21	.909		
Rol model 5	4.35	1.21	.891		
BES dersi seçim niyeti 2	3.73	1.41		.911	
BES dersi seçim niyeti 1	3.71	1.35		.896	
Pozitif sözlü iletişim 1	3.77	1.35		.406	.866
Pozitif sözlü iletişim 3	3.55	1.38			.800
Pozitif sözlü iletişim 2	3.74	1.37		.426	.773
Cronbach's Alpha			.952	.858	.837
% Varyans			41.905	30.521	10.642
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterliliği				.890	
Bartlett' Test of Sphericity		$\chi^2=11647.753$		df=45	p=.000

N=1445

Ölçüm aracında yer alan 10 ifadeye AFA uygulanmıştır. Faktör analizinin uygulanabilirliğini gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO=0.890) değeri uygun düzeyde bulunmuştur. İfade yük değerleri incelendiğinde; her bir ifadeye ait yük değerinin .50'nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir (Hair vd., 2009). Analiz sonucunda en iyi açıklanan faktör yapısının 3 faktörden oluştuğu ve toplam varyansın %83.07'sini açıkladığı belirlenmiştir. Değişkenlere ait iç tutarlılık kat sayılarının önerilen değer .70'den (Fraenkel vd., 2012) yüksek olduğu (rol model alma $\alpha=.952$, ders seçim niyeti $\alpha=.858$ ve pozitif sözlü iletişim $\alpha=.837$) tespit edilmiştir. AFA sonuçları dikkate alınarak önceden belirlenen/kurgulanan bir yapının doğrulanması (Sümer, 2000) ve/veya gizil yapılar arasındaki ilişkilerin örüntülerini açıklamak (Bayram, 2013; Meydan ve Şeşen, 2011) amacıyla veriye DFA uygulanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Değişkenler Arası Korelasyon Matrisi, Yapı Geçerliliği ve Güvenirliği Test Sonuçları

Değişkenler	CR	AVE	Rol model alma	Pozitif sözlü iletişim	Ders seçim niyeti
Rol model alma	0.952	0.798	0.894		
Pozitif sözlü iletişim	0.844	0.648	0.159**	0.805	
Ders seçim niyeti	0.859	0.753	0.131**	0.848**	0.868

$$CR = \text{Bileşik Güvenilirlik} = (\Sigma\lambda)^2 / (\Sigma\lambda)^2 + \Sigma e$$

$$AVE = \text{Çıkarılan Ortalama Varyans} = \Sigma(\lambda^2) / \Sigma(\lambda^2) + \Sigma e$$

$$\chi^2/sd=2.702, SRMR=.038, GFI=.988, AGFI=.980, NFI=.993, CFI=.995, TLI=.993, RMSEA=.034 \quad N=1445; **p<.01$$

DFA sonucu iyi uyum değerlerinin elde edilmesi sonrası her bir yapıya ait güvenilirlik ve geçerlilik analizleri gerçekleştirilmiştir (Tablo 2). Buna göre her bir yapıya ait güvenirliliğin test edilmesi amacıyla, iç tutarlılık katsayılarının (Cronbach's Alpha) yanı sıra çıkarılan ortalama varyans (AVE=Average Variance Extracted) ve bileşik güvenilirlik (CR=Composite Reliability) değerleri incelenmiştir. Modelin güvenirliliği için hem iç tutarlılık katsayılarının hem de CR değerlerinin önerilen değer olan .70'in üzerinde olduğu görülmektedir (Fornell ve Larcker, 1981; Fraenkel vd., 2012; Hair vd., 2009). Bulgular modelin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçüm modelinin yapı geçerliliğinin test edilmesinde benzeşim ve ayırım geçerliliklerinden yararlanılmıştır. Hair vd., (2009)'a göre benzeşim geçerliliği için $CR>.70$, $AVE>.50$ ve $CR>AVE$ şartlarının sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Tablo 2 incelendiğinde CR ve AVE değerleri için önerilen şartların sağlandığı diğer bir ifade ile test edilen

model için benzeşim geçerliliğinin sağlandığı görülmektedir. Ayrım geçerliliğinin sağlanabilmesi için faktör korelasyon katsayılarının .85'den küçük olması gerektiği ifade edilmektedir (Kline, 2005). Buna göre değişkenler arası en yüksek korelasyonun pozitif sözlü iletişim ve ders seçim niyeti değişkenleri arasında olduğu ($r=.848$) ve bu değer .85'den küçük olduğu görülmektedir. Elde edilen değerlere bağlı olarak değişkenler arası ayrım geçerliliğinin sağlandığı tespit edilmiştir. Değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde; role model alma ile pozitif sözlü iletişim ve ders seçim niyeti arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca pozitif sözlü iletişim ve ders seçim niyeti arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Özetle; gerçekleştirilen test sonuçları oluşturulan ölçüm modelinin; iyi uyum indeks değerlerine sahip (Bayram, 2013; Meydan ve Şeşen, 2011), yeterli seviyede güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir.

Bulgular

Bu kısımda, araştırmanın ana bulguları analiz edilecek ve tartışılacaktır. Yöntem bölümünde belirtildiği üzere, katılımcıların seçmeli ders gruplarından en çok sevdikleri dersler, role model aldıkları kişi ve bir rol modelde bulunması gereken özelliklere ilişkin değerlendirmeleri sırasıyla Tablo 3, 4 ve 5'de özetlenmektedir.

Tablo 3. En Çok Sevilen Seçmeli Dersler

Seçmeli ders grupları	Tercih 1		Tercih 2		Tercih 3		Ağırlıklı Puan ²
	f	%	f	%	f	%	
Spor ve Sosyal Etkinlikler	811	56.1	396	27.4	336	23.3	3561
Matematik ve Fen Bilimleri	219	15.2	214	14.8	239	16.5	1324
Dil ve Anlatım	90	6.2	136	9.4	140	9.7	682
Güzel Sanatlar	87	6.0	186	12.9	176	12.2	809
Yabancı Diller ve Edebiyatı	84	5.8	154	10.7	128	8.9	688
Sosyal Bilimler	61	4.2	155	10.7	128	8.9	621
Din, Ahlak ve Değerler	79	5.5	94	6.5	112	7.8	537
Bilişim	14	1.0	52	3.6	66	4.6	212

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların yarıdan fazlasının (%56.1) spor ve sosyal etkinlikler ders grubunda yer alan derslerin ilk tercihleri olduğu ve benzer şekilde ikinci ve üçüncü tercihlerde de spor ve sosyal etkinlikler derslerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu dersleri sırasıyla; matematik ve fen bilimleri, dil ve anlatım, güzel sanatlar, yabancı diller ve edebiyatı, sosyal bilimler, din, ahlak ve değerler ile bilişim ders gruplarının takip ettiği belirlenmiştir.

Tablo 4. Rol Modelin Sahip Olması Gereken Özellikler³

Rol modelde bulunması gereken özellikler	Önem Düzeyi 1		Önem Düzeyi 2		Önem Düzeyi 3		Ağırlıklı Puan
	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	
Akıllı/Zeki	309	21.4	208	14.4	112	7.7	1455
Çalışkan	222	15.4	203	14.0	153	10.6	1225
Düzenli/Planlı	119	8.2	97	6.8	90	6.3	641
Azimli	114	7.9	110	7.6	49	3.4	611
Dürüst	55	3.8	54	3.7	50	3.5	323
Disiplinli	54	3.7	29	2.0	22	1.5	242
Saygılı	42	2.9	37	2.6	39	2.7	239
Sabırlı	30	2.1	42	2.9	39	2.7	213

² Ağırlıklı puanlar üyelerin seçimi etkileyen tercih sıralamalarının tersine kodlanması ve frekansları ile çarpılıp, toplam değeri alınarak hesaplanmıştır. Örneğin; Sosyal Bilimler: Tercih 1=3, Tercih 2=2 ve Tercih 3=1 şeklinde kodlandıktan sonra, frekansları çarpılarak toplanmıştır; $(61*3) + (155*2) + (128*1) = 621$.

³ "Sizce bir rol modelde bulunması gereken en önemli üç özelliği önem sırasına göre sıralayınız." ifadesine katılımcılar tarafından toplam 106 farklı özellik tanımlanmıştır. Eş anlamlı ifadelerin birleştirilmesi sonucunda en az 40 katılımcı tarafından tekrar eden özellikler tabloya dahil edilmiştir.

Katılımcıların “Sizce bir rol modelde bulunması gereken en önemli üç özelliği önem sırasına göre sıralayınız” ifadesine verdikleri yanıtların ağırlıklı puanları incelendiğinde, bir rol modelin akıllı/zeki olması gerektiğine dair değerlendirmenin ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Ayrıca bir rol modelin sırasıyla; çalışkan, düzenli/planlı, azimli, dürüst, disiplinli, saygılı ve sabırlı gibi özelliklere sahip olması gerektiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

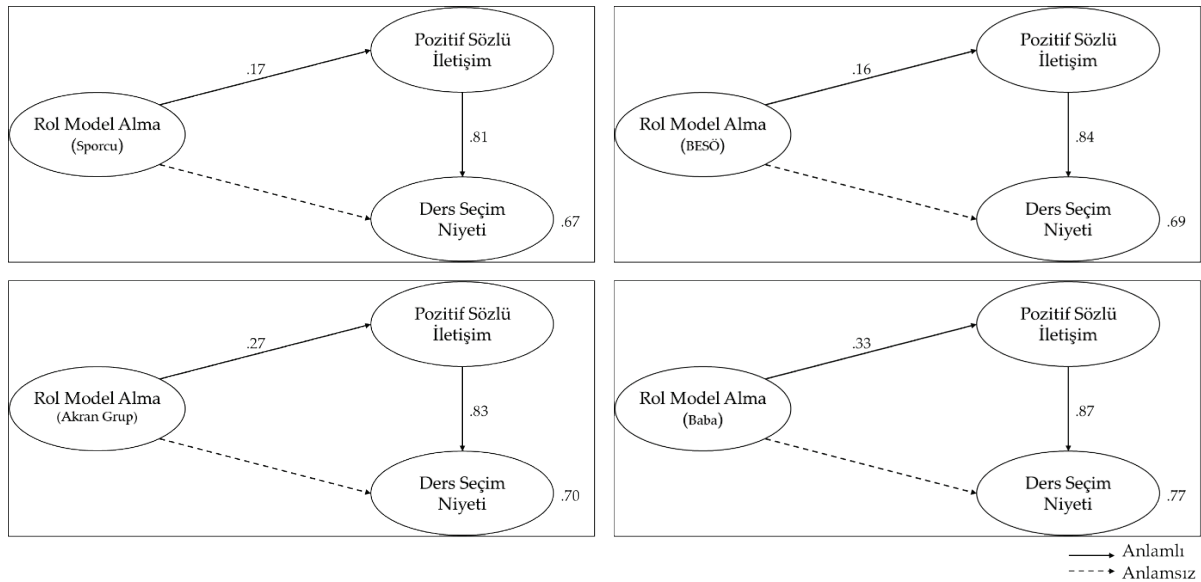
Tablo 5. Rol Model Alınan Kişiler

Rol model alınan kişi	f	%
Sporcu	371	25.7
BES Öğretmeni	370	25.6
Akran Grup	207	14.3
Kardeş	149	10.3
Anne	137	9.5
Baba	123	8.5
Ünlüler	88	6.1
Toplam	1445	100

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin, seçim kararlarında en fazla etkiye sahip rol modellerin yedi kategoride toplandığı görülmektedir. Katılımcıların rol model aldıkları kişiler arasında ilk iki sırada sporcular (%25.7) ile BES öğretmenlerinin (%25.6) yer aldığı tespit edilmiştir. Akran grupların rol model alınan üçüncü grup olduğu, bunu sırasıyla aile üyelerinin takip ettiği görülmektedir. Ünlü kişilerin ise en az rol model alınan (%6.1) grup olduğu belirlenmiştir.

Yapısal Modelin Sınanması

Değişkenlerine arasındaki ilişkiler incelendikten sonra, rol model alınan kişi dikkate alınarak oluşturulan 7 farklı grup için sınan yapısal model Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Ders Seçim Niyetine İlişkin Yapısal Modelin Sınanması⁴

⁴ Yapısal modelin test edilmesi sonucu rol model değişkeni ile ağızdan ağıza iletişim ve ders seçim niyeti arasındaki ilişkilerin anlamsız bulunduğu kardeş, anne ve ünlüleri rol model alan örnek kitlenin sonuçlarına Şekil 2 ve Tablo 6’da yer verilmemiştir.

Şekil 2 incelendiğinde kuramsal olarak oluşturulan ve test edilen modelin uyum iyiliği indekslerinin iyi/kabul edilebilir seviyede olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2/sd.= 2.301$, SRNR= .064, GFI= .94, AGFI= .90 NFI= .96, CFI= .98, TLI= .97, RMSEA= .030) (Bayram, 2013; Meydan ve Şeşen, 2011). Katılımcıların rol model aldıkları kişiler dikkate alınarak gruplandırılması sonucunda oluşturulan YEM’de yer alan değişkenlerin yordayıcı etkileri Tablo 6’da her bir grup için ayrı ayrı özetlenmiştir.

Tablo 6. Model Test Sonuçları

Gruplar	Değişkenler	Standartlaştırılmış Etkiler			t	Std. Hata	DSNR ²
		Toplam	Doğrudan	Dolaylı			
Sporcu n=371	PSİ ← RMA	.175	.175	-	3.016**	.050	.67
	DSN ← RMA	.158	.016	.142	.369	.045	
	DSN ← PSİ	.814	.814	-	11.634***	.084	
BESÖ n=370	PSİ ← RMA	.158	.158	-	2.708**	.051	.69
	DSN ← RMA	.085	-.048	.133	-1.114	.048	
	DSN ← PSİ	.837	.837	-	11.186***	.094	
Akran Grup n=207	PSİ ← RMA	.271	.271	-	3.303***	.056	.70
	DSN ← RMA	.239	.014	.226	.254	.066	
	DSN ← PSİ	.832	.832	-	7.580***	.195	
Baba n=123	PSİ ← RMA	.328	.328	-	3.362***	.076	.77
	DSN ← RMA	.318	.033	.285	.506	.070	
	DSN ← PSİ	.867	.867	-	7.152***	.169	

RMA: Rol model alma, PSİ: Pozitif sözlü iletişim, DSN: Ders seçim niyeti

** $p < .01$, *** $p < .001$

Analiz sonuçları kardeş, anne ve ünlüleri rol model alan kişiler tarafından oluşturulan gruplarda role model değişkeninin, pozitif sözlü iletişim ve ders seçim niyeti üzerine istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir ($p > .05$). Baba rol model etkisinin ders seçim niyetini en iyi açıklayan yapısal model olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile rol model alma ve pozitif sözlü iletişim değişkenleri, ders seçim niyetindeki değişimin toplam % 77’sini açıklamaktadır ($\beta = .867$, $p < .001$, $R^2 = .77$). Akran grupların ders seçim niyetini en iyi açıklayan ikinci grup olduğu görülmektedir. Buna göre akran gruplar için rol model alma ve pozitif sözlü iletişimin ders seçim niyetini %70 oranında yordadığı belirlenmiştir ($\beta = .832$, $p < .001$, $R^2 = .70$). Rol model olarak BES öğretmenlerinin pozitif sözlü iletişim ile birlikte ders seçim niyetini en iyi açıklayan üçüncü grup olduğu ve ders seçim niyetindeki değişimin toplam %69’unu açıkladığı belirlenmiştir ($\beta = .837$, $p < .001$, $R^2 = .69$). Son olarak rol model olarak sporcuların ders seçim niyetini en iyi açıklayan dördüncü grup olduğu tespit edilmiştir. Buna göre rol model olarak sporcular ve pozitif sözlü iletişimin ders seçim niyetini %67 oranında yordadığı görülmektedir ($\beta = .814$, $p < .001$, $R^2 = .67$). Değişkenler arası korelasyon matrisi incelendiğinde rol model alma ile pozitif sözlü iletişim ve ders seçim niyeti arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmesine rağmen, test edilen yapısal modelde tüm gruplar için rol model alma değişkeninin ders seçim niyeti üzerine etkisinin istatistiksel olarak anlamsızlaştığı görülmektedir. Bulgular neticesinde gerçekleştirilen Sobel, Aroin ve Goodman testleri ile pozitif sözlü iletişim rol model alma ve ders seçim niyeti arasındaki ilişkide aracılık etkisi test edilmiştir (Tablo 7). Bu bağlamda aracılık etkisinden söz edilebilmesi için aşağıda belirtilen üç şartın sağlanması gerekmektedir (Baron ve Kenny, 1986; Hayes, 2013):

1. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisi olmalıdır.
2. Bağımsız değişkenin aracı değişken üzerinde anlamlı etkisi olmalıdır.
3. Bağımsız ve aracı değişkenlerin ikisinin birden modele dahil edildiğinde bağımsız değişkenin etkisi azalmalıdır (kısmi aracılık-partial mediation) ya da ortadan kalkmalıdır (tam aracılık- complete mediation).

Tablo 7. Aracılık Etkisi Test Sonuçları

Test Türü	Sporcu		BESÖ		Akran Grup		Baba	
	z	p	z	p	z	p	z	p
Sobel test	2.92	.003	2.63	.008	3.03	.002	3.04	.002
Aroin test	2.91	.003	2.62	.008	3.00	.002	3.02	.002
Goodman test	2.93	.003	2.64	.008	3.05	.002	3.07	.002

Sobel test: z- değeri = $a*b/\text{Karekök}(b^2*s_a^2 + a^2*s_b^2)$

Aroin test: z- değeri = $a*b/\text{Karekök}(b^2*s_a^2 + a^2*s_b^2 + s_a^2*s_b^2)$

Goodman test: z- değeri = $a*b/\text{Karekök}(b^2*s_a^2 + a^2*s_b^2 - s_a^2*s_b^2)$ (QUANTPSY, 2018)

Tablo 7 incelendiğinde modelde test edilen dört grubun her biri için, Sobel, Aroin ve Goodman test değerlerinin $\pm 1.96'$ dan büyük olduğu ve rol model alma ile ders seçim niyeti arasındaki ilişkide pozitif sözlü iletişimin tam aracılık etkisi gösterdiği belirlenmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Fiziksel aktivite, bedensel ve zihinsel açıdan bireylerin sağlığını ve toplumsal davranışlarını olumlu yönde etkileyen sosyal bir olgudur. Özellikle çocukluk ve gençlik döneminde edinilen ve hayat boyu korunan fiziksel ve zihinsel sağlık, bireyin bedenlen ve ruhen en uygun seviyede hayatını sürdürebilmesi için önemli görülmektedir. Nitekim, ilk ve ortaöğretim, öğrencilere ömür boyu sürecek fiziksel aktivite alışkanlığının kazandırılabilmesi için en önemli dönemler olarak değerlendirilmelidir (Baltacı, 2008). Bu doğrultuda ilk ve ortaöğretim kademelerinde zorunlu ders olarak müfredatta yer alan BES derslerinin yanı sıra öğrencilerin, seçmeli ders gruplarında yer alan BES ile ilgili derslere yönlendirilmesi ve fiziksel aktiviteye yönelik olumlu tutum geliştirmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin BES ile ilgili dersleri seçme niyetleri üzerine, rol modellerinin ve pozitif sözlü iletişimin etkisi belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin kimleri rol model aldıkları ve BES dersi seçim niyetlerinde en çok hangi rol modelin etkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları rol model olarak babanın ders seçim niyetinde en yüksek etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Diğer etkili rol modeller; akran grupları, sporcular ve BESÖ şeklinde sıralanmaktadır (Tablo 6). Ayrıca kardeş, anne ve ünlü rol modellerin BES dersi seçim niyeti üzerine istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Uluslararası literatürde çocuğun fiziksel aktiviteye yönlendirilmesinde aile üyelerinin (anne, baba ve kardeşin) olumlu etkileri ampirik çalışmalarla kanıtlanmış (Güven ve Öncü, 2006) olmasına rağmen; Ünal (2014) ile Güven ve Öncü (2006) tarafından, Türk toplumunda fiziksel aktivitelere katılımın çocuğun derslerdeki başarısını engellediği ve sakatlanmalara neden olduğunu düşünen aile üyelerinin hala var olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmada anne ve kardeş rol modellerin BES dersi seçiminde anlamlı bir etkisinin tespit edilmemiş olması, ilgililerin fiziksel aktivitelere yönelik olumsuz tutum ve inanışlara sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca Payne ve diğerlerine (2003) göre, aile üyelerinin desteğini alan bireylerin almayan akranlarına göre fiziksel aktivite ve spora katılımları daha yüksektir. Bu nedenle anne ve kardeş gibi aile üyelerinin fiziksel etkinliklere yönelik olumsuz tutum ve inançlarının sebeplerin tam olarak belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik sosyal pazarlama uygulamalarının hayata geçirilmesi (Ünal, 2014) fayda sağlayabilir. Diğer yandan; "rol teorisinin prensiplerine göre, bir çocuk babayla özdeşleşir, çünkü çocuğun gözünde hem ödülleri hem de cezayı kontrol etmede çok güçlüdür" (Mussen, 1967, aktaran Orlick, 1974). Orlick (1974) sevgi, şefkat, onay, dikkat ve övgünün çocuklar için son derece etkili teşvikler olduğunu ve sosyal öğrenme perspektifinden, genç bir çocuğun fiziksel aktiviteye katılma arzusunun büyük ölçüde baba gibi etkili bir rol modelden veya çocuğun onu (babasını) memnun etme arzusundan kaynaklanabileceğini ifade etmektedir. Baba rol modellerin diğer aile üyelerinden farklı olarak BES dersleri seçimine olan olumlu etkisi bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Fisher ve Griggs (1995) ile Nauta ve Kokaly (2001) Amerika’da farklı öğrenci gruplarında yaptıkları çalışmalar sonucunda; bu çalışmanın bulguları ile tutarlı şekilde öğrencilerin kariyer gelişiminde ebeveynlerin ve akran grupların en yüksek etkiye sahip iki rol model grubu olduğunu rapor etmişlerdir. Bununla birlikte, akran grupların genç öğrencilerde fiziksel aktiviteyi teşvik etmek için önemli rol modeller olduğu ve fiziksel aktivite ortamlarındaki arkadaşlık ve akran kabulü algılarının genç ergenlerin fiziksel aktivite tutum ve davranışlarının oluşumuna katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir (Smith, 1999). Bulgular akran gruplarıyla birlikte BES öğretmenlerinin de öğrencilerin ders seçim niyeti üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Payne ve diğerleri (2003) BES öğretmenlerinin, öğrenciler tarafından genellikle iyi birer rol model olarak görüldüğünü ve fiziksel aktivite katılımını teşvik ettiklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin tutum ve davranışlarının yanı sıra yarattıkları ortam, öğrencilerin spor deneyiminin olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğuracağını belirlemektedir (Perkins, 2000a, 200b). Kanada’da yapılan bir çalışmada lise BES öğretmenlerini önemli bir rol model olarak gören öğrencilerin fiziksel aktivite katılımlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (McTeer ve White, 1991, aktaran Payne vd., 2003). Bir diğer çalışmada öğrenciler spor giyimli, kilolu olmayan öğretmenlerin daha bilgili olduğunu ve kilolu öğretmene göre çok daha iyi bir rol model olduğunu belirtmiştir (Melville ve Maddalozzo, 1988). Bir fiziksel aktivite programını bırakmış/durdurmuş olan yaklaşık 5.800 genci inceleyen bir çalışmada; “ilgi kaybı”, “eğlencenin olmaması”, “fazla zamana ihtiyaç duyulması”, “eğitmenin yetersiz/kötü (poor) olması” ve “fazla baskı” programı bırakmanın en önemli beş nedeni olarak belirlenmiştir (Perkins, 2000a). Bu bağlamda öğretmen ve akran rol modellerin etkileri göz önünde bulundurulduğunda; rekabetten daha çok arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilebileceği eğlenceli, ödüllendirici bir öğrenme deneyiminin BES ders seçim niyetlerini olumlu yönde etkileyeceği ifade edilebilir. Ayrıca BES öğretmenlerinin nasıl daha iyi birer rol model olacakları ve sadece tutum ve davranışlarıyla değil, dış görünüş özellikleri ile öğrenciler üzerinde bıraktıkları etkiler konusunda bilgilendirilmeleri olumlu sonuçlar doğurabilir.

Araştırma kapsamında karşılaştırmalı rol modeller olarak değerlendirilen sporcu ve ünlülerin BES dersi seçim niyetine etkileri incelendiğinde; sporcuların ders seçim niyetini anlamlı bir şekilde etkilediği, ünlü rol modellerin ise anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sporcu rol modeller, bireyler tarafından oldukça ilgi çekici ve hayranlık uyandırıcı özelliklere sahip olabilirler. Örneğin bir sporcunun karakteri, yaşam tarzı ve imgesi birçok gencin ona hayranlık duymasına ve sporcu ile kendini özdeşleştirerek kişisel imajının bir yansıması olarak onun gibi görünmek istemesine neden olabilir (Nauta ve Kokaly, 2001; Makgosa ve Mohube, 2007; Subramanian ve Subramanian, 1995). Özellikle pazarlama iletişimi çabalarında yoğun olarak sporcu rol modellerden yararlanıldığı görülmektedir (Bush vd., 2004; Kim ve Cheong, 2011; Martin ve Bush, 2000). Bu durum sporcuya yönelik olan pozitif duyguların, bir ürüne (mal, hizmet ya da fikir) aktarılması sonucunda oluşan yeni olumlu duygular olarak değerlendirilebilir (Schiffman ve Kanuk, 2000). Örneğin; Kim ve Cheong (2011), sporcu rol modellere yönelik olumlu tutumlar ne kadar kuvvetli ise sporcu tarafından benimsenen ürüne yönelik tutumlarında o derece olumlu olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda; sosyal pazarlama prensipleri çerçevesinde, öğrencilerin BES derslerine veya fiziksel aktiviteye yönlendirilmesinde sporcu rol modellerden faydalanabilir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu ise pozitif sözlü iletişimin BES dersi seçim niyeti üzerinde anlamlı, pozitif bir etkisi olduğudur. Berger (2013) pozitif sözlü iletişimin riskleri azaltan, karmaşıklığı basitleştiren ve karar vermede tüketicilerin güvenini arttıran bir niteliğe sahip olduğunu, bu nedenle kararın önemli olduğu durumlarda, bireylerin bilgi için pozitif sözlü iletişime diğer bilgi kaynaklarına göre daha fazla güvenmeleri gerektiğini belirtmektedir. Literatürdeki farklı araştırma sonuçları, bu araştırmanın bulguları ile tutarlılık göstermektedir (Herold vd., 2017; Herold vd., 2016; Sweeney vd., 2014). Özellikle Bush, Bush, Clark ve Bush (2005) kadınların hayranı oldukları sporcular ve yaşam tarzları hakkında çevreleri ile iletişimde bulunma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Diğer yandan pozitif sözlü iletişimin, öğrencilerin rol modelleri (baba, akran grup, öğretmenler ve sporcular) ile BES dersi seçim niyetleri arasındaki ilişkide tam aracılık etkisi gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen bulgular, öğrencilerin ders seçimi konusunda rol modelleri ile etkileşimde olmaları sonucu bilişsel yapılarında meydana gelen değişimin, geçmiş deneyimler ile şekillendiğini ve

ders seçim niyetlerine olumlu şekilde yansıdağını g¼stermektedir. Sosyal bilimler alanında ¼zellikle bireysel davranışların ağıklanmasına y¼nelik araştırmalarda bağımlı ve bağımsız değişkenler arası ilişkilerin farklı değişkenler tarafından etkilenebileceği ifade edilmektedir (Baron ve Kenny, 1986; Hayes, 2013). Araştırma bulguları bu g¼r¼ř ile tutarlılık g¼stermektedir.

Sonuç olarak, ¼đrencilerin fiziksel aktiviteye veya BES derslerine y¼nlendirilmesinde rol modellerinin ve pozitif s¼zli iletişimin etkilerine y¼nelik bu ęalıřmadan elde edilen sonuğların, bu alandaki sınırlı literat¼re katkı sağlayacağı d¼ř¼n¼lmektedir. Bu bağlamda araştırmanın belirli sınırlılıklar ęeręevesinde geręekleřtirildiđi g¼z ¼n¼nde bulundurulmalıdır. Nitekim, araştırma sonuğlarının genellenebilirliğinin sağlanabilmesi için farklı b¼lgelerde yer alan ¼rnekleme gruplarında benzer ęalıřmalar y¼r¼t¼lebilir. Fiziksel aktiviteye/BES derslerine y¼nelik olumlu tutum ve davranışlar kazandırmak amacıyla ¼đrencilerin, rol modellerden nasıl yararlanılabileceğine y¼nelik deneysel ęalıřmaların yanı sıra tutum ve davranışlarını etkileyebilecek diğer fakt¼rlerin tespitine y¼nelik araştırmalar y¼r¼t¼lebilir.

Kaynakça

- Allen, D. E., Guy, R. F. ve Edgley, C. K. (1980). *Social psychology as social process*. California: Wadsworth Publishing Company.
- Baltacı, G. (2008). *Çocuk ve spor* (1. bs.). Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Basow, S. A. ve Howe, K. G. (1980). Role-model influence: Effects of sex and sex-role attitude in college students. *Psychology of Women Quarterly*, 4(4), 558-572. doi: 10.1111/j.1471-6402.1980.tb00726.x
- Bayram, N. (2013). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: AMOS uygulamaları* (2. bs.). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Berger, J. (2013). *Contagious: Why things catch on*. New York, New York: Simon & Simon.
- Braunstein, J. R. ve Zhang, J. J. (2005). Dimensions of athletic star power associated with generation Y sports consumption. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 6(4), 37-62. doi:10.1108/IJSMS-06-04-2005-B006
- Bristol, T. ve Mangleburg, T. F. (2005). Not telling the whole story: Teen deception in purchasing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 33(1), 79-95. doi:10.1177/0092070304269754
- Bush, A. J., Martin, C. A. ve Bush, V. D. (2004). Sports celebrity influence on the behavioral intentions of generation Y. *Journal of Advertising Research*, 44(1), 108-118. doi:10.1017/S0021849904040206
- Bush, V. D., Bush, A. J., Clark, P. ve Bush, R. P. (2005). Girl power and word-of-mouth behavior in the flourishing sports market. *Journal of Consumer Marketing*, 22(5), 257-264. doi:10.1108/07363760510611680
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (9. bs.). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Erçaçan, C. (2014). İlkokul ve ortaokul öğretmen ve yöneticilerinin 4+4+4 eğitim sistemine ilişkin görüşleri (Siirt ili örneği). *Ekev Akademi Dergisi*, 18(58), 505-522.
- Eskiler, E. ve Altunışık, R. (2017). Rol model alma davranışının pozitif sözlü iletişim ve satın alma niyeti üzerine etkisinde marka bağlılığının aracılık rolü. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(5), 687-696.
- Fisher, T. A. ve Griggs, M. B. (1995). Factors that influence the career development of African-American and Latino youth. *The Journal of Vocational Education and Research*, 20(2), 57-74.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. doi:10.2307/3151312
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw Hill.
- Funk, D., Alexandris, K. ve McDonald, H. (2008). *Consumer behaviour in sport and events*. Routledge.
- Güven, Ö. ve Öncü, A. G. E. (2006). Beden eğitimi ve spora katılımında aile faktörü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(10), 81-90.
- Hair, J. F., Black, W., Babin, B. ve Anderson, R. (2009). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Prentice Hall.
- Haroon, M. Z., Amin ul-Haq, M. ve Anil, N. (2015). Impact of role model on behavioral and purchase intentions among youngsters: Empirical evidence from Karachi, Pakistan. *Journal of Management Sciences*, 2(2), 242-254. doi:10.20547/jms.2014.1502202

- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: The Guilford Press.
- Helgeson, J. G., Kluge, E. A., Mager, J. ve Taylor, C. (1984). Trends in consumer behavior literature: A content analysis. *Journal of Consumer Research*, 10(4), 449-454. doi:10.2307/2488916
- Hemsley Brown, J. (1999). College choice: Perceptions and priorities. *Educational Management & Administration*, 27(1), 85-98. doi:10.1177/0263211X990271007
- Herold, K., Sipilä, J., Tarkiainen, A. ve Sundqvist, S. (2017). How service values influence the processing of word-of-mouth in the evaluation of credence beliefs. *Journal of Marketing for Higher Education*, 27(1), 59-76. doi:10.1080/08841241.2016.1213347
- Herold, K., Tarkiainen, A. ve Sundqvist, S. (2016). How the source of word-of-mouth influences information processing in the formation of brand attitudes. *Journal of Marketing for Higher Education*, 26(1), 64-85. doi:10.1080/08841241.2016.1146387
- Kağıtçıbaşı, C. (1999). The model of family change: A rejoinder. *International Journal of Psychology*, 34(1), 15-17. doi:10.1080/002075999400069
- Karadeniz, C. B. (2013). Öğretmenlerin 4+4+4 zorunlu eğitim sistemine ilişkin görüşleri. *Eğitim Bilim Toplum*, 10(40), 34-53.
- Kılıçer, A. G. T. ve Öztürk, A. (2012). Tüketicilerin satın alma kararlarında ağızdan ağıza iletişimin etkisi: Eskişehir ilinde bir uygulama. M. Babaoğlu, A. Şener ve E. B. Buğday (Ed.), *Tüketici Yazıları (III)* içinde (s. 25-43). Ankara: Tüpadem.
- Kim, K. ve Cheong, Y. (2011). The effects of athlete-endorsed advertising: The moderating role of the athlete-audience ethnicity match. *Journal of Sport Management*, 25(2), 143-155. doi: 10.1123/jsm.25.2.143
- Kline, B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. Newyork: The Guilford Press.
- Kotler, P. (2000). *Pazarlama yönetimi: Milenyum baskı* (N. Muallimoğlu, Çev.). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Küçükbiş, H. F. (2016). *Rol model alma davranışlarının ve fiziksel aktivite tutumlarının ders seçimleri üzerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Madran, C. ve Bozyiğit, S. (2013). Çocukların tüketici olarak sosyalleşme süreci. *Cag University Journal of Social Sciences*, 10(1), 71-95.
- Makgosa, R. ve Mohube, K. (2007). Peer influence on young adults' products purchase decisions. *African Journal of Business Management*, 1(3), 64-71.
- Maringe, F. (2006). University and course choice: Implications for positioning, recruitment and marketing. *International Journal of Educational Management*, 20(6), 466-479. doi:10.1108/09513540610683711
- Martin, C. A. ve Bush, A. J. (2000). Do role models influence teenagers' purchase intentions and behavior?. *Journal of Consumer Marketing*, 17(5), 441-453. doi:10.1108/07363760010341081
- MEB. (2018a). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Haftalık Ders Çizelgeleri*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> adresinden erişildi.
- MEB. (2018b). *Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü-İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri*. <https://bursa.meb.gov.tr/www/ilce-milli-egitim-mudurlukleri/icerik/55> adresinden erişildi.
- Melville, D. S. ve Maddalozzo, J. G. F. (1988). The effects of a physical educators appearance of body fatness on communicating exercise concepts to high school students. *Journal of Teaching in Physical Education*, 7(4), 343-352.

- Memişoğlu, S. P. ve İsmetoğlu, M. (2013). Zorunlu eğitimde 4+4+4 uygulamasına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 14-25.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Moschis, G. P. ve Churchill, Jr, G. A. (1978). Consumer socialization: A theoretical and empirical analysis. *Journal of Marketing*, 15, 599-609. doi:10.2307/3150629
- Nauta, M. M. ve Kokaly, M. L. (2001). Assessing role model influences on students' academic and vocational decisions. *Journal of Career Assessment*, 9(1), 81-99. doi:10.1177/106907270100900106
- Orlick, T. D. (1974). Sport participation-a process of shaping behavior. *Human Factors*, 16(5), 558-561. doi:10.1177/001872087401600514
- Özabacı, N. ve Özmen, M. (2005). Tüketici olmayı nasıl öğreniyoruz?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 135-148.
- Payne, J. (2003). *Choice at the end of compulsory schooling: A research review*. London: Department for Education and Skills. Research Report No: 414. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130402130516/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/RR414.pdf> adresinden erişildi.
- Payne, W., Reynolds, M., Brown, S. ve Fleming, A. (2003). Sports role models and their impact on participation in physical activity: A literature review. *Victoria: VicHealth*, 74, 1-55. https://www.researchgate.net/profile/Warren_Payne/publication/255639009_SPORTS_ROLE_MODELS_AND_THEIR_IMPACT_ON_PARTICIPATION_IN_PHYSICAL_ACTIVITY_A_LITERATURE_REVIEW/links/0a85e53bd2525c580f000000.pdf adresinden erişildi.
- Pehlivan, Z. ve Daşdan Ada, E. N. (2011). Kişilik gelişimi için beden eğitimi ders uygulamaları. 7. *Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresi 25-27 Mayıs 2011 Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı* içinde (s. 83-95). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Perkins, D. F. (2000a). *Parents making youth sports a positive experience: Rol models, report*. Collage of Agricultural Sciences, Penn State University. <https://extension.psu.edu/parents-making-youth-sports-a-positive-experience-role-models> adresinden erişildi.
- Perkins, D. F. (2000b). *Parents making youth sports a positive experience: Spectators, report*. Collage of Agricultural Sciences, Penn State University. <https://extension.psu.edu/parents-making-youth-sports-a-positive-experience-spectators> adresinden erişildi.
- Pleiss, M. K. ve Feldhusen, J. F. (1995). Mentors, role models, and heroes in the lives of gifted children. *Educational Psychologist*, 30(3), 159-169, doi:10.1207/s15326985ep3003_6
- QUANTPSY. (2018). *Calculation for the Sobel Test: An interactive calculation tool for mediation tests*. <http://quantpsy.org/sobel/sobel.htm> adresinden erişildi.
- Resmi Gazete. (2012). *Kanun: İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> adresinden erişildi.
- Rich, G. A. (1997). The sales manager as a role model: Effects on trust, job satisfaction and performance of salespeople. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 25(4), 319-328. doi:10.1177/0092070397254004
- Schiffman, L. G. ve Kanuk, L. L. (2000). *Consumer behavior* (7. bs.) New York: Prentice Hall.
- Smith, A. L. (1999). Perceptions of peer relationships and physical activity in early adolescence. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 21, 329-350. doi:10.1123/jsep.21.4.329

- Subramanian, S. ve Subramanian, A. (1995). Reference group influence on innovation adoption behaviour: Incorporating comparative and normative referents. *European Advances in Consumer Research*, 2, 14-18.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Sweeney, J., Soutar, G. ve Mazzarol, T. (2014). Factors enhancing word-of-mouth influence: Positive and negative service-related messages. *European Journal of Marketing*, 48(1/2), 336-359. doi:10.1108/EJM-06-2012-0336
- TÜİK. (2018). *Yıllara göre il nüfusları*. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590 adresinden erişildi.
- Ünal, H. (2014). Spor bilincinin yaygınlaştırılmasında sosyal pazarlamanın toplum tutumuna etkisi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 11-22.
- Ward, S. (1974). Consumer socialization. *Journal of Consumer Research*, 1(2), 1-14. doi:10.1086/208584
- Yıldırım, K. (2018). Öğretmenlerin bireysel ve birlikte öğrenme tercihlerini etkileyen özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 43(194), 1-17. doi:10.15390/EB.2018.7491
- Zeithaml, V. A., Berry, L. L. ve Parasuraman, A. (1996). The behavioural consequences of service quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 31-46.